

Ліана-Марія БЛІХАРСЬКА

*аспірантка кафедри історії
гуманітарного факультету*

Українського католицького університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5453-7565>

e-mail: l.blikharska@ucu.edu.ua

ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ І БОРОТЬБА ЗА ПОДІЛ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Досліджено участь І. Крип'якевича в українському студентському русі в 1904–1910 рр. у контексті боротьби за поділ Львівського університету. Проаналізовано діяльність українських студентських організацій, спрямовану на створення національного університету в багатонаціональному середовищі Галичини як частини імперії Габсбургів. Розглянуто механізми організації студентських демонстрацій, а також їхню видавничу ініціативу, зокрема часопис «Молода Україна» в 1905 р. і 1910 р.

На основі біографічного підходу простежено, як залучення до організованих форм студентського руху та публічних виступів вплинуло на формування ідентичності й наукових інтересів І. Крип'якевича. Зазначено, що початок ХХ ст. позначився перетворенням університетської справи на символ ширшої боротьби за національні та культурні права, а також на арену формування ідейних орієнтирів нового покоління української інтелігенції. Простежуючи дискусії студентів під час організації демонстрацій та їхні публічні виступи, стверджено, що студентська активність поєднувала елементи мобілізації суспільства до зацікавлення політичними питаннями, популяризації та покращення рівня освіти серед народу і творення національної спільноти.

Через аналіз стратегій студентських організацій та участі в них І. Крип'якевича досліджено соціокультурні умови формування його світогляду. Студентський період життя вченого розглянуто як основний етап формування національної та професійної ідентичності, у якому поєдналися наукові пошуки і громадська активність. Стверджено, що в ширшому контексті це – частина процесу політичної соціалізації української молоді початку ХХ ст., який зумовив появу покоління інтелігентів, здатних інтегрувати наукову й освітню працю у суспільно-національні проекти.

Ключові слова: Іван Крип'якевич, Галичина, Львів, університет, історична наука.

«Метою товариства є зорганізування і систематичне ведення боротьби за заснування українського університету у Львові й охорона прав українців на теперішнім львівським університеті», – так звучала основна мета організації, яку створили українські студенти Львівського університету 13 жовтня 1905 р. (ЛННБУ-3, арк. 2). Серед засновників був Іван Крип'якевич, тодішній студент другого курсу філософського факультету. Він став секретарем новоствореної групи. Цим молодим людям ішлося про те, щоби створити орган, який мав започаткувати нетипову для студентів

діяльність – вести боротьбу в освітній інституції, де вони навчалися. Їхня справа не була цілковито новою – створення українських кафедр домагалися щонайменше два покоління перед ними. Проте їх вирізняли методи, якими вони добивалися успіху цієї ініціативи, як і її головна мета. Йшлося вже не про створення окремих кафедр, але нової інституції, національної за спрямуванням. Вони продовжували справу студентів, які в 1899 р. уперше виступили з цією вимогою, а двома роками пізніше на знак протесту перейшли в університети поза Львовом. Однак студенти 1905 р. вибрали інший напрям діяльності, ніж їхні попередники. Той, який відповідав духу часу – страйкам, що відбувалися біля них, і революції, що розгорталася за східним кордоном. Ідея поділу університету була не лише освітньою справою, а й політичною. Так, неабиякий вплив мала ідея української самостійності діяча студентського руху кінця XIX – початку XX ст. Лонгіна Цегельського, яку він представив у виданій 1901 р. брошурі «Русь-Україна а Московщина-Росія». Ця брошура, як і студентська сецесія того ж року, настільки вплинули на тодішнього гімназиста І. Крип'якевича, що він змінив мову спілкування і почав формувати свою національну ідентичність (ЛННБУ-2, арк. 24). Коли ж восени 1904 р. розпочав навчання, то з головою поринув не лише в науку, а й у студентський рух.

На початку XX ст. питання національного університету набуло особливої значимості, перетворившись на символ боротьби українського студентства за національні й освітні права в багатонаціональному середовищі Галичини. Молодь, згуртована в «Академічній громаді», а пізніше в Українському студентському союзі, розвивала ідеї та формувала в собі й інших цінності, важливі для національної ідентичності нового покоління інтелігенції. Його представники пізніше брали активну участь у політичному, громадському й науковому житті Другої Речі Посполитої і УСРР (згодом – УРСР). Віча й демонстрації 1905–1907 рр. теж стали важливим етапом у політичній соціалізації молоді, яка розвивала ідеї самостійності й соборності України. Аргументом для існування окремої національності було існування української науки, для якої потрібен був свій університет. Проте ця спільнота не була єдина у своїх політичних поглядах. Студенти репрезентували ідеї, запропоновані трьома модерними політичними партіями, які сформували ті, хто закінчив університет ще відносно недавно.

Попри важливість цієї теми та багатої історіографії, досі бракує дослідження індивідуальних досвідів учасників, як і детального аналізу дискусій українських студентів щодо методів боротьби за поділ Львівського університету. Особливо актуально постає справа дослідження цього процесу крізь призму біографії І. Крип'якевича, який як представник покоління, народженого в 1880-х роках, поєднував наукову діяльність з активною участю у громадському русі. Він формував і формувався у спільноті однолітків, які в 1905 р. заснували Організацію молоді для ведення боротьби за університет, а у 1909 р. – Український студентський союз.

Проблематика студентського руху в Галичині у другій половині XIX – першій половині XX ст. висвітлена у працях істориків, які вивчали як історію освіти, так і ширші суспільно-політичні процеси в регіоні (Ковалюк, 2001; Гурак, 2007; Качмар, 2017). Перебіг боротьби за національний поділ університету у Львові на початку XX ст. із перспективи особистих джерел, зокрема спогадів Кирила Студинського, представила Наталія Мисак (Мисак, 2022). Університети в Цислейтанії як багатонаціональний

простір продукції знання досліджував Ян Сурман (Jan Surman) (Surman, 2018). Порівняльну характеристику законодавчих ініціатив щодо створення національних університетів, які пропонували українські, італійські, словенські послы в Райхсраті, провів Ярослав Мокляк (Moklak, 2014). Наукові контакти й особисті стосунки між польськими та українськими істориками в Галичині кінця XIX – початку XX ст., як і пізніше їхнє погіршення, описав Леонід Зашкільняк (Зашкільняк, 2013). Біографія Івана Крип'якевича та його студентська громадська діяльність стали об'єктом досліджень Нінель Клименко (Клименко, 2016) й Інни Заболотної (Заболотна, 2016).

Мета статті – дослідити участь І. Крип'якевича в боротьбі за поділ Львівського університету.

Хронологічні межі – 1904–1910 рр. Упродовж цих років І. Крип'якевич навчався у Львівському університеті та був активним членом студентського руху. Здобувши звання доктора філософії у 1911 р., він полишив студентську активність і зосередився на побудові своєї кар'єри як науковця та громадського діяча, що мало допомогти йому долучитися до боротьби за створення українського університету вже в іншій ролі.

Джерелами для написання статті стали: гімназійний щоденник «Мої гадки» Івана Крип'якевича, який ввела до наукового обігу Інна Мороз (Мороз, 2007), неопубліковані спогади історика, що зберігаються в його особовому фонді Відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, матеріали діяльності Організації молоді для ведення боротьби за університет і видавничої комісії Українського студентського руху, випуски часопису «Молода Україна» за 1905 р. і 1910 р.

Іван Крип'якевич: гімназист і студент. Іван Крип'якевич народився 25 червня 1886 р. у Львові. Упродовж 1896–1904 рр. – навчався у IV гімназії. Там, у міжнаціональному середовищі однокласників українців, поляків і євреїв, під впливом українського студентського руху початку XX ст. відбулася перша кардинальна зміна в його світогляді. У щоденнику, який він почав вести в березні 1903 р., на перших сторінках після короткої автобіографії занотував, що студентська сецесія 1901 р. спричинила те, що «між Русинами IV гімназії збудився рух народній: ми почули, що ми не лиш gente, но і natione Русини» (Мороз, 2007, с. 440–441). Як наслідок, гімназисти, серед них і І. Крип'якевич, почали переходити на українську мову. Польська, яка для хлопця була першою, оскільки саме її сім'я Крип'якевичів використовувала в побуті, раптом стала незручною. Він почав вчити українську самостійно на додачу до годин уроків в гімназії, практикувати її у розмовах і письмі, став особливо чутливим до використання полонізмів.

Перехід на українську мову відбувався разом із зацікавленням іншою, ніж до того, літературою. Хлопець почав читати видання Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), товариства «Просвіта», «Русь-Україну і Московщину» Л. Цегельського. Крім цього, радив їх і друзям. Це мало бути, за словами І. Крип'якевича, основою «народної роботи» (Мороз, 2007, с. 446). «Народну роботу» тут можна трактувати як популярний тоді серед інтелігенції концепт органічної праці, яка полягала в зацікавленні політичним життям селян через покращення рівня освіти й участі в культурних заходах.

У 1903 р. він також долучився до діяльності таємного гуртка, де поширювали часопис «Молода Україна» та займалися самоосвітою, обговорювали сучасну

теоретичну літературу й виголошували реферати. Великий вплив на ці гуртки мали соціалістичні ідеї та Михайло Драгоманов. У 1904–1905 рр. молодь навіть долучалася до збору коштів на «Драгоманівський фонд», створений для перепоховання тіла філософа в Галичині. У спогадах історик зауважив, що ця ідея могла наслідувати польський захід щодо перепоховання Адама Міцкевича (Adam Mickiewicz) у Кракові 1898 р. (ЛННБУ-2, арк. 43). Там і зазначив, що ставився до цього з пошаною, бо послідовно здавав для справи половину свого місячного бюджету. Відтак постать мислителя була для цієї спільноти справді провідною. Також хлопець намагався погодити погляди гуртка із власними і це не завжди вдавалося – проблематичним було навіть його членство в ньому. У щоденнику за 1903 р. він згадував, що гурток «був довго передо мною, яко сином катихита, затаєний» (Мороз, 2007, с. 441). Можна трактувати ці слова так, що товариші сумнівалися і не особливо спішили, щоб долучати до свого грона сина священника, лояльного державного чиновника-вчителя. У спогадах за 1931 р. він пояснював причини свого пізнішого і нюансованого входження тим, що це могло спричинити проблеми для його батька (ЛННБУ-2, арк. 33). Проте згодом І. Крип'якевич таки став долучатися до діяльності гуртка, читати часописи, зокрема «Літературно-науковий вісник», «Молоду Україну» та «Іскру». Тоді ж сформував свою політичну позицію, якої дотримувався під час навчання в університеті. Вона була доволі поміркована, як на реалії того часу, коли молоді люди розділилися на націонал- та соціал-демократів, і полягала в поєднанні життя Церкви з ідеєю самостійності України. «В нашій народі бачу я тепер дві сторони, партії, чи як їх назвати – одна каже, що Церква обійдеся без народа (се є псевдомосквофіли “тверді” і цілком народно індеферентні, котрі бридять ся українством, бо бачуть в ній лише атеїзм, радикалізм і т[ак]е и[нше]), а друга голосить, що нарід може йти без Церкви (се більшість української інтелігенції) – після мене, нарід і Церква мають рівні права, нарід і Церква повинні разом йти» (Мороз, 2007, с. 443). Це були ідеї, які підтримували прихильники українського християнсько-суспільного руху.

Іван Крип'якевич навчався в університеті Франца II на філософському факультеті впродовж 1904–1909 рр. Пізніше, розпочавши педагогічну діяльність у Рогатинській гімназії, у 1909–1910 рр. він працював над зібранням джерел і написанням дисертації, яку захистив 1911 р., здобувши титул доктора філософії. Окрім інтенсивного навчання та наукової діяльності в НТШ (член від 1 березня 1905 р., дійсний член від 15 листопада 1911 р.), він брав активну участь у студентському русі. Відразу після вступу долучився до «Академічної громади», наступного року співзаснував Організацію української молоді для справ українського університету у Львові, увійшов до редакторського складу «Молодої України», а після створення Українського студентського союзу у 1909 р. поповнив і його ряди.

У цей період основною для українських студентів була ідея поділу університету на польські й українські кафедри. Вона перегукувалася з політичним проектом поділу Галичини та ширшою ідеєю української самостійності. Участь в активному студентському русі, що поєднував аспекти наукового та громадського життя, причинилася до утвердження інструментів, які І. Крип'якевич вибрав для своєї подальшої діяльності – досягнення змін у суспільстві через освіту та науку. Здобуті знання мали послужити індивідуальному розвитку людей як членів суспільства і учасників побудови майбутньої держави. Освіта мала бути національна й охоплювати всі су-

спільні верстви, а робота з народом – частиною його демократизації. Атмосферу задавали впливи, які приходили із центру – революційні настрої опанували студентство – популярна ідея австромарксизму була для молоді «свого роду віра і одночасно означала протест проти “старих”, що репрезентували реакцію, консерватизм і політичну компромісовість» (Крип'якевич, 2001, с. 92).

Іван Крип'якевич, що перебував серед друзів, які вірили в «поступові» (соціалістичні) ідеї (Крип'якевич, 2001, с. 93), став учасником двох великих студентських акцій – 1906 р. та 1907 р. Після останньої він відійшов від радикальних методів і взявся за освітні інструменти – організував Просвітній кружок в «Академічній громаді», почав видавати серію «Дешевої бібліотеки», продовживши цю діяльність у видавничій комісії Українського студентського союзу. Восени 1910 р. виїхав зі Львова в пошуках джерельних матеріалів до історії козаччини 1640–1650-х років в архівах Варшави та Москви. Крім роботи над дослідженням, молодий історик також був активним у публічному просторі – налагоджував контакти із членами місцевих українських організацій, студентських спільнот, виступав на багатьох зібраннях і відчував себе представником української Галичини (Лист-2). Нові знайомства, особливо з тими, які активно брали участь у громадському житті, як-от Григорій Степура чи Михайло Токаревський, стали для нього джерелом інформації про підпільну діяльність студентів у Російській імперії.

Після повернення до Львова на початку 1911 р. на певний час зосередився на написанні дисертаційної роботи та на педагогічній роботі. Справа українського університету, перервана Першою світовою війною, залишилася у думках та планах і здійснилася в липні 1921 р., коли було проголошено створення Українського таємного університету. Іван Крип'якевич взяв у цьому активну участь.

Організація української молоді для справ українського університету у Львові та студентські демонстрації 1906–1907 рр. 11 жовтня 1905 р. відбулися збори української академічної молоді, де було прийнято рішення створити організацію, яка мала наново підготувати й активно вести боротьбу за заснування українського університету у Львові та боронити права українських студентів (ЛННБУ-3, арк. 2). Для опрацювання її структури було вибрано команду з восьми членів. Туди ввійшов й І. Крип'якевич. Уже за п'ять днів студенти ухвалили Статут товариства з назвою «Організація української молоді для справ українського університету у Львові». Ця спільнота, на відміну від того, як працювали попередники, залучаючи студентів поляків та євреїв, мала чіткі національні межі – членом міг стати лише студент українець за порукою інших двох дійсних членів. Івана Крип'якевича обрали на посаду писаря. Члени організації зустрічалися щомісячно, обговорювали легальні та нелегальні методи діяльності, читали про досвід італійських і російських студентів. Вони планували налагодити з ними безпосередній контакт, щоб перейняти досвід. Згодом студенти вирішили активно працювати серед суспільства, щоб університетська справа стала національною (ЛННБУ-3, арк. 9).

Частина студентів хотіла боротися за університет негайно й радикально. У лютому 1906 р. Антін Гарасимів, один із членів керівництва організації, пішов попросити в ректора університету Антоні Владислава Глюзіньського (Władysław Antoni Gluziński) дозволу провести віче в одній з аудиторій. За словами І. Крип'якевича, через це стався інцидент – невідомо чи передбачуваний студентами, чи випадковий

(ЛННБУ-4, 1). Під час розмови виникла суперечка щодо мови спілкування: ректор, покликаючись на адміністративні приписи, наполягав на польській, визнаючи право українців на університет, але відмовляючись використовувати українську мову в адміністративних справах. Слова ректора студенти сприйняли як провокацію і вирішили організувати віче, попри узгодження з ректоратом. 28 лютого, не змігши потрапити до університету, вони зібралися в «Академічній громаді», де відбулася гостра дискусія, під час якої Антін Гарасимів закликав боротися за право на українську мову, натомість Василь Панейко, інший член організації, застерігав, що демонстрація лише загострить ситуацію і зашкодить виборчій реформі. Зрештою, студенти вирішили ще раз звернутися до ректора, готуючись у разі відмови влаштувати протест. У нотатках І. Крип'якевич детально описав хто що сказав, але не висловив власної думки, тримаючись осторонь і пробуючи об'єктивно описати аргументи обох сторін.

Відтак 1 березня українські студенти ухвалили резолюції, де засудили позицію ректора, проголосили готовність захищати свої права радикальними методами й поклали відповідальність за конфлікт на університетське керівництво (ЛННБУ-4, арк. 6). Тексти ухвал опублікували в газеті «Діло». Після цього ввечері відбулося студентське віче у приміщенні «Академічної громади». Частина керівництва організації була налаштована радикально, зокрема у промовах говорила про те, що правні інструменти більше не допоможуть і потрібно розпочати «боротьбу на життя і смерть» (ЛННБУ-4, арк. 8). У тому, як це організувати, голоси знову розділилися. Було вісім варіантів того, що робити далі: 1) спровокувати радикально-правих студентів-поляків, щоб вони перші почали конфлікт, через це закрили б університет і віденські політики звернули б увагу; 2) виходити до народу і залучати його до боротьби через агітацію; 3) поєднати сили з поляками та євреями, які мають подібні погляди; 4) не розпочинати конфлікту, але бути підготовленими і реагувати тільки на справді обмеження прав українських студентів; 5) агітувати інших українських студентів, які перебувають поза містом, викликати їх до Львова і підготувати; 6) працювати з народом і паралельно робити демонстрації в університеті; 7) вибрати постійний терористичний комітет і ознайомитися з різними способами фізичної боротьби; 8) домагатися відкриття українського університету через послів у парламенті. Більшість проголосувала за те, щоб вжити заходи лише після провокації.

Наступного дня, 2 березня, студенти знову зібралися, щоб спланувати, що робити в разі конфлікту. Тоді ж студенти поляки націоналістичних поглядів, яких І. Крип'якевич назвав у записах «вшехполяками», пішли до ректора, щоб повідомити, що пишуться його вчинком. Микола Щуровський пробував налагодити контакт, пояснюючи, що «українці не виступають проти поляків, а тільки боронять своїх прав в університеті і п'янують визиваюче поведіння ректора супроти їх справедливих домагань» (ЛННБУ-4, арк. 13). Після цього почалася словесна перепалка, що переросла у фізичну, але її за допомогою Марцелія Хлямтача (Marceli Chlamtacz), декана правничого факультету, та Олександра Колесси, професора кафедри руської мови та літератури, невдовзі вдалося зупинити (Події, 1906). 5 березня у газеті «Діло» було опубліковано дві заяви з резолюціями: одну – від імені Костя Левицького та Лонгіна Цегельського, які представляли позицію українських парламентарів, другу – членів організації від імені всього українського студентства. У них автори поєднали події, пов'язані з університетом із відродженням українського народу, перебігом револю-

ції 1905 р. у Росії і модернізацією виборчої реформи в Австрії (ЛННБУ-4, арк. 19). Позиція ж редакторів газети, як і представників Ширшого народного комітету, була більш поміркована: провину за події поклали на ректора, правління університету та польських радикально налаштованих студентів, що, згідно зі словами автора статті, погрозували українським. Вимогою до влади у Відні стало відкриття українського університету із трьома кафедрами: богослов'я, філософії і права. На центральну владу також була покладена ширша відповідальність за поглиблення ворожих стосунків між поляками й українцями, зокрема через пасивність у питанні відкриття українського університету (Легкодушна гра, 1906).

Наступна велика демонстрація відбулася вже 1907 р. Три важливі елементи, що вартують виокремлення і відрізняють демонстрацію 23 січня 1907 р. від подій кінця лютого – початку березня 1906 р., це: 1) участь у ній Павла Крата, якого Іван Крип'якевич називає головним організатором – студента університету, що був учасником революції 1905 р. та переїхав із Наддніпрянщини до Галичини; 2) арешт українських студентів; 3) вихід зі стін університету в публічну сферу.

«Прибіг комісар і кільканадцять поліцаїв – він заявив, що нас всіх арештує. Ми радо погодилися на те, бо таким способом університетська справа ставала голосною. Вимогли ми на поліції те, що поведено нас головними вулицями – Академічною і Карла Людвика, один із товаришів (Вахнянин Богдан) підняв прапор і зі співами рушили ми у похід, яких 100 люда, викликаючи в місті зрозумілу сенсацію» (Крип'якевич, 2001, с. 94). Із цього фрагмента спогадів І. Крип'якевича можна відчитати як образ студентів-революціонерів, так і те, що великою мірою ідеєю цих заходів було привернути увагу публічності до університетської справи, а навіть ширше – до українського національного питання в імперії Габсбургів. Для студентів були важливі три з половиною дні у в'язниці, які, як згадував пізніше інший учасник демонстрації Мирослав Січинський, «залишили по собі у нас добре вражіння якогось доконаного громадського діла» (Шаповал, 1928, с. 8). На І. Крип'якевича ці події вплинули так, що він вирішив шукати інших інструментів для реалізації задуманого.

Видання часопису «Молода Україна» в 1905 р. і 1910 р. Одним із напрямів діяльності Організації української молоді для справ українського університету у Львові було відновлення часопису «Молода Україна». Студенти хоч і продовжували ідею попередників, проте робили власні акценти й оновили лік. У вересні 1905 р. вийшло перше число «Молодої України» зі вступною статтею V. P. (правдоподібно – В. Панейка). Вона мала форму маніфесту і закінчувалася словами: «... в соціалізмі лежить наш патріотизм» (V. P., 1905). У ній автор, продовжуючи ідеї філософів австромарксисту, підсумував, що соціальне питання є основою національного. В іншому випуску редактори розмістили «Відозви до товаришів-українців у галицьких школах». У ній Центральний комітет організаційний української молодіжки середніх шкіл закликав молодших товаришів-гімназистів готуватися до «бойкоту польської школи в Галичині, разом із її шляхотчиною, клерикалізмом, назадництвом» (Відозва, 1905). Важко сказати, наскільки це перегукувалося із вихованням і внутрішніми цінностями І. Крип'якевича, однак впродовж 1905 р. він не помістив на сторінках часопису жодної статті. Про те, що йому не імпонувало спрямування цього органу, можна дізнатися з його пізнішого листування з Осипом Назаруком. Так, 12 липня 1908 р. О. Назарук писав до товариша, що вважає закриття часопису спричинене

тим, що редактори зробили його партійним орган соціал-демократів. Він погоджувався з І. Крип'якевичем, що більший акцент потрібно робити на гімназійні та студентські справи, самоосвіту (Лист-3, арк. 4). У цьому й пізніших листах велося обговорення тематики майбутнього часопису. До справи дійшло вже наступного року.

У 1909 р. був заснований Український студентський союз, що прийшов на зміну «Академічній громаді». У ньому продовжив діяльність І. Крип'якевич, ставши писарем видавничої комісії. Одночасно від лютого 1908 р. він був головою Просвітнього кружка «Академічної громади», діячем НТШ і «Просвіти». Серед основних питань, обговорених на першому засіданні комісії 17 листопада 1909 р., було визначення редакційної політики. Відновлений часопис «Молода Україна» мав стати «безконфесійним і антидогматичним» (ЛІННБУ-1). За матеріали з історії та культурно-просвітніх справ, що мали там публікуватися, відповідальним був І. Крип'якевич, який готував Статут видавничої комісії, яка підпорядковувалася Головній раді союзу. Тематично публікації мали зосереджуватися на таких питаннях: самостійної України, автономії Галичини, розвитку освіти, окреслення програм українських і польських політичних партій, москвофільства, польського питання в Україні, життя єврейської спільноти, діяльності українських професорів і жіноцтва.

Так, 1 січня 1910 р. члени видавничого комітету Українського студентського союзу відродили часопис «Молода Україна», оновивши лік і фокус. У редакційному листі вони оголосили, що продовжують традицію випусків цього журналу, які виходили в 1900 р. і представили 10 років, що пройшли, як окрему епоху становлення модерного українського народу, де необхідність самостійної Української держави стала фактом, який не потребує дискусії (Молода Україна, 1910). Програмна складова часопису мала ті ж елементи: самоосвіта, піднесення культурного рівня молоді, публікація статей як членів редакційної ради, так і самих читачів. Відрізнялося те, що до прокладання містків між гімназійною й університетською молоддю, що було метою «Молодої України» раніше, додалося об'єднання української молоді Австро-Угорщини та Росії (Домбчевський, 1910). Цього разу в часописі, крім інформації зі студентського і ширшого громадського життя, статей, які пояснювали політичні теорії та ідеї філософів, студенти розмістили розвідки з природничих наук, списки рекомендованої наукової літератури, розширили розділ із рецензіями. У випусках з'явилися трактування теорії еволюції Чарльза Дарвіна (Charles Darwin), коментарі до твору Фрідріха Ніцше (Friedrich Nietzsche) «Несвоєчасні роздуми» («Unzeitgemässe Betrachtungen»). Багато уваги приділено теорії соціалізму та національному питанню, ролі інтелігента в суспільстві, яке бореться за соціальну рівність, філософії науки, зокрема були опубліковані переклади статей Пйотра Кропоткіна (Пётр Кропоткин) «Національне питання» і «До молоді», Нікалая Карєєва (Николай Карѣевъ) «Що таке суспільні науки?».

У третьому номері, за березень 1910 р., статтю-порадник про вивчення історії України написав І. Крип'якевич. У ній автор представив три типи істориків: 1) дослідників побуту, етнографії, археології; 2) тих, які займаються великими історичними епізодами й діячами; 3) тих, які не оцінюють, а прагнуть знайти правдиві факти і зрозуміти сучасність через минуле (Крип'якевич, 1910). Далі він подав список літератури. Там були як методологічно-теоретичні праці Ернста Бергхайма (Ernst Bernheim), Карла Лампрехта (Karl Lamprecht), Габрієля Моно (Gabriel Monod), Ніка-

лая Карєєва, Фрідріха Ніцше, так і література для вивчення історії України, поділена за хронологічним принципом. Найчастіше автор рекомендував роботи українських істориків, представників народницького напрямку та позитивістської традиції.

Те, що на сторінках багато уваги було приділено науці, не означало, що студенти полишили справу українського університету. Навпаки, вони поширювали в середовищі аргументи й інструменти, які могли в цьому процесі знадобитися. Микола Залізник у статтях «До боротьби» та «Університетська справа й українське студентство» закликав розпочинати демонстрації різного типу: від легальних виступів до «буч», де можна застосовувати фізичну силу. Це мало звернути увагу на студентів українських парламентарів і долучити їхні голоси до справи щодо поділу університету, яку повернули знову на порядок денний у Райхсраті (Заволока, 1910). «Тільки нелегальна акція зможе довести до здобуття українського університету у Львові», – такою була основна думка статті Володимира Левицького про роль нелегальної акції (Левицький, 1910).

Після сутички студентів 1 липня 1910 р., під час якої смертельно поранили українця Адама Коцка, автор під псевдонімом Огн. Драк. запевнив читачів, що смерть товариша й арешт інших студентів тільки підсилили переконання, що обрана дорога здобуття університету єдино правильна. У цьому тексті головним ворогом автор бачив не студентів поляків, а державу – Габсбурзьку імперію, дописавши прикметник «конституційна» в лапках (Драк., Огн., 1910).

У цьому ж випуску опублікували есе Дмитра Донцова, тоді студента Львівського університету, написане 12 липня, де він пояснив причини події 1 липня – студенти були обурені тактикою австрійського уряду, польських та українських парламентарів, які працювали над питанням поділу університету у Львові. Безпосередньою причиною було бажання університетського сенату забезпечити інституції винятково польський характер і підтвердити це рішенням парламенту (Донцов, 1910). Іван Крип'якевич ж у 1910 р. не брав участі в демонстраціях, зосередившись на науці й освітній діяльності.

На цю зміну немало вплинула подія 12 квітня 1908 р., коли його близький товариш, із яким він детально обговорював плани нового часопису, Мирослав Січинський убив намісника Галичини Анджея Потоцкєго (Andrzej Potocki). У листі до нього від 9 липня 1908 р. він висловив сподівання, що атентат і культ М. Січинського, який розійшовся галицькими селами, змінить суспільно-політичну ситуацію (Лист-1). Можна припустити, що авторові йшлося і про університетське питання. Розчарування, яке прийшло згодом від того, що нічого не змінилося на краще, а навіть стало гірше, могло спричинити відкинення ним радикальних методів і, відповідно до домашнього виховання та традиції, зайняття позиції посередині.

Отже, студентський період життя І. Крип'якевича став визначальним етапом у формуванні його національної та наукової ідентичності. До цього спричинилися досвід навчання в міжнаціональному середовищі Львова, залучення до українського студентського руху, пізнання суспільних ініціатив, наукових і політичних ідей початку ХХ ст. Від зацікавлення університетською справою, що прийшло в таємних гуртках, де поєднували самоосвіту й ідейні дискусії, до активної участі в організаціях, спрямованих на боротьбу за український університет, І. Крип'якевич пережив внутрішню еволюцію та усталення свого світогляду. Відтак, аналізуючи період

1904–1910 рр., можна побачити лінію від зацікавлення сина священника таємними гуртками і радикальними методами, виробленими під впливом соціалістичних й австромарксистських ідей, до орієнтації на освітню та просвітницьку працю як інструментів м'якої дії для досягнення національних цілей. Його залучення до студентських протестів і видавничої діяльності було частиною ширшого процесу політичної соціалізації української інтелігенції Галичини, де університетське питання виступало символом національних та державницьких амбіцій. Водночас відхід від радикальних форм боротьби після 1907 р. і зосередження на просвітницькій роботі засвідчили його стратегічне бачення змін у суспільстві через науку й освіту.

Домашнє середовище та виховання спричинили те, що, формуючи світогляд у час суспільних трансформацій, І. Крип'якевич відкинув радикальність, яку поділяла частина його однолітків. Як можна побачити зі щоденника та написаних пізніше спогадів історика, ця риса не була для нього характерною ані перед навчанням в університеті, ані після. Одночасно в цей період він сформував свою модель громадської активності для ідеї «здобуття Львова» (Крип'якевич, 2001, с. 96). Посидання академічної праці з участю у національному житті громади визначили його діяльність на наступні десятиліття. У ній особливе місце посідала справа інституалізації українського наукового й культурного життя. Отож тема участі І. Крип'якевича у трансформаціях Львівського університету в 1939 р. має великий потенціал для розкриття в майбутніх дослідженнях.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Відозва до товаришів-українців у галицьких школах. (1905). *Молода Україна*, 3–4, 78.

Гурак, І. Ф. (2007). «Молода Україна»: студентство в суспільно-політичному житті Галичини (60-ті рр. XIX – початок XX ст.). Івано-Франківськ.

Домбчевський, Р. (1910). По з'їзді. *Молода Україна*, 1, 3–8.

Донцов, Д. (1910). Першого липня. *Молода Україна*, 5–7, 246–250.

Драк., Огн. (1910). Що далі? *Молода Україна*, 5–7, 214.

Заболотна, І. (2016). Нове до формування світогляду І. П. Крип'якевича (за матеріалами його гімназійного щоденника та спогадів). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: збірник наукових праць*, 28, 368–371.

Заволока, М. (1910). Університетська справа й українське студентство. *Молода Україна*, 6–7, 185–189.

Зашкільняк, Л. (2013). Історична наука в Галичині на початку XX ст. та українсько-польські взаємини. *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49, 93–113. <http://dx.doi.org/10.30970/his.2013.49.459>

Качмар, В. (2017). Ідея національної держави в середовищі українського студентства Галичини на початку XX століття. *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 53, 142–160. <http://dx.doi.org/10.30970/his.2017.53.9789>

Ковалюк, Р. Т. (2001). *Український студентський рух на західних землях XIX–XX ст.* Львів.

Клименко, Н. (2016). Іван Крип'якевич і товариство «Академічна громада». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: збірник наукових праць*, 28, 372–385.

Крип'якевич, І. (1910). Історія України. *Молода Україна*, 3, 96–105.

Крип'якевич, І. (2001). Спогади (Автобіографія). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: збірник наукових праць*, 8, 77–140.

Левіцький, В. (1910). Роля нелегальної акції в борбі за український університет. *Молода Україна*, 6–7, 189–193.

Лист-1: Крип'якевич, І. (9.07.1908). [Лист до Мирослава Січинського]. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів), ф. 314, спр. 320/5, Листи І. Крип'якевича до М. Січинського.

Лист-2: Крип'якевич, І. (18.11.1910). [Лист до Олени Крип'якевич]. *Архів родини Крип'якевичів*.

Лист-3: Назарук, О. (12.12.1908). [Лист до Івана Крип'якевича]. ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів, ф. 314, спр. 310/31.

Легкодушна гра. (1906, 5 березня). *Діло*.

ЛННБУ-1: Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів). Протоколи Видавничої Комісії тов. «Український Студентський Союз» у Львові, ф. 314, спр. 147.

ЛННБУ-2: ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів 1. Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2. Аркуші спогадів про Університет 1905–06; 3. «1903–1904. Дневник і varia», ф. 314, спр. 324.

ЛННБУ-3: ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Організація для університетських справ X–XII 1905, ф. 314, спр. 324/4.

ЛННБУ-4: ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Буча 1 III 1906, ф. 314, спр. 324/4.

Мисак, Н. (2022). Спогади Кирила Студинського про боротьбу за український університет у Львові на початку ХХ століття. *Новітня доба*, 10, 23–68. <http://dx.doi.org/10.33402/nd.2022-10-23-68>

Молода Україна. (1910). 1, 1.

Мороз, І. (2007). Гімназійний щоденник Івана Крип'якевича. *Український археографічний щорічник*, 12, 433–488.

Події в львівському університеті. (1906, 3 березня). *Діло*.

Шаповал, М. Ю. (1928). *Зі споминів Мирослава Січинського записав М. Ю. Шаповал*. Подебради.

Surman, J. (2018). *Universities in Imperial Austria 1848–1918: A Social History of a Multilingual Space*. West Lafayette.

Moklak, J. (2014). Walka o uniwersytet ukraiński we Lwowie – kontekst włoski i południowosłowiański (1908–1914). *Чорноморський літопис*, 10, 47–53.

V. P. (1905). В національній справі. *Молода Україна*, 1, 1–5.

REFERENCES

Vidozva do tovaryshiv-ukraintsiv u halytskykh shkolakh. (1905). *Moloda Ukraina*, 3–4, 78 (in Ukrainian).

Hurak, I. F. (2007). «*Moloda Ukraina*»: studentstvo v suspilno-politychnomu zhytti *Halychyny (60-ti rr. XIX – pochatok XX st.)*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Dombchevskyi, R. (1910). Po zizdi. *Moloda Ukraina*, 1, 3–8 (in Ukrainian).

- Dontsov, D. (1910). Pershoho lypnia. *Moloda Ukraina*, 5–7, 246–250 (in Ukrainian).
- Drak., Ohn. (1910). Shcho dalshe? *Moloda Ukraina*, 5–7, 214 (in Ukrainian).
- Zabolotna, I. (2016). Nove do formuvannia svitohliadu I. P. Krypiakevycha (za materialamy yoho himnaziinoho shchodennyka ta spohadiv). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zbirnyk naukovykh prats*, 28, 368–371 (in Ukrainian).
- Zavoloka, M. (1910). Universytetska sprava y ukrainske studentstvo. *Moloda Ukraina*, 6–7, 185–189 (in Ukrainian).
- Zashkilniak, L. (2013). Istorychna nauka v Halychyni na pochatku XX st. ta ukrainsko-polski vzaiemyny. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna*, 49, 93–113. <http://dx.doi.org/10.30970/his.2013.49.459> (in Ukrainian).
- Kachmar, V. (2017). Ideia natsionalnoi derzhavy v seredovyschi ukrainskoho studentstva Halychyny na pochatku XX stolittia. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna*, 53, 142–160. <http://dx.doi.org/10.30970/his.2017.53.9789> (in Ukrainian).
- Kovaliuk, R. T. (2001). *Ukrainskyi studentskyi rukh na zakhidnykh zemliakh XIX–XX st.* Lviv (in Ukrainian).
- Klymenko, N. (2016). Ivan Krypiakevych i tovarystvo «Akademichna hromada». *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zbirnyk naukovykh prats*, 28, 372–385 (in Ukrainian).
- Krypiakevych, I. (1910). Istoriia Ukrainy. *Moloda Ukraina*, 3, 96–105 (in Ukrainian).
- Krypiakevych, I. (2001). Spohady (Avtobiohrafia). *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: zbirnyk naukovykh prats*, 8, 77–140 (in Ukrainian).
- Lehkodushna hra. (1906, Berezen 5). *Dilo* (in Ukrainian).
- Levitskyi, V. (1910). Rolia nelegalnoi aktsii v borbi za ukrainskyi universytet. *Moloda Ukraina*, 6–7, 189–193 (in Ukrainian).
- Krypiakevych, I. (9.07.1908). [Lyst do Myroslava Sichynskoho]. Lvivska natsionalna naukova biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv (LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv), f. 314, spr. 320/5, Lysty I. Krypiakevycha do M. Sichynskoho (in Ukrainian).
- Krypiakevych, I. (18.11.1910). [Lyst do Oleny Krypiakevych]. *Arkhiv rodyny Krypiakevychiv* (in Ukrainian).
- Nazaruk, O. (12.12.1908). [Lyst do Ivana Krypiakevycha]. LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv, f. 314, spr. 310/31 (in Ukrainian).
- Lvivska natsionalna naukova biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv (LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv). Protokoly Vydavnychoi Komisii tov. «Ukrainskyi Studentskyi Soiuz» u Lvovi, f. 314, spr. 147 (in Ukrainian).
- LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv 1. Spohady Iv. Petrovycha (1902–1911); 2. Arkushi spohadiv pro Universytet 1905–06; 3. «1903–1904. Dnevnyk i varia», f. 314, spr. 324 (in Ukrainian).
- LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv. Orhanizatsiia dlia universytetskykh sprav X–XII 1905, f. 314, spr. 324/4 (in Ukrainian).
- LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv. Bucha 1 III 1906, f. 314, spr. 324/4.
- Mysak, N. (2022). Spohady Kyryla Studynskoho pro borotbu za ukrainskyi universytet u Lvovi na pochatku KhKh stolittia. *Novitnia doba*, 10, 23–68. <http://dx.doi.org/10.33402/nd.2022-10-23-68> (in Ukrainian).
- Moloda Ukraina*. (1910). *I*, 1 (in Ukrainian).

- Moroz, I. (2007). Himnaziinyi shchodennyk Ivana Krypiakevycha. *Ukrainskyi arkeohrafichnyi shchorichnyk*, 12, 433–488 (in Ukrainian).
- Podii v lvivskim universyteti. (1906, Berezen 3). *Dilo* (in Ukrainian).
- Shapoval, M. Yu. (1928). *Zi spomyniv Myroslava Sichynskoho zapysav M. Yu. Shapoval*. Podebrady (in Ukrainian).
- Surman, J. (2018). *Universities in Imperial Austria 1848–1918: A Social History of a Multilingual Space*. West Lafayette (in English).
- Moklak, J. (2014). Walka o uniwersytet ukraiński we Lwowie – kontekst włoski i południowosłowiański (1908–1914). *Chornomorskyi litopys*, 10, 47–53 (in Polish).
- V. P. (1905). V natsionalnii spravi. *Moloda Ukraina*, 1, 1–5 (in Ukrainian).

Liana-Mariia BLIKHARSKA

PhD student

*of the Department of History Humanitarian Faculty
Ukrainian Catholic University*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5453-7565>

e-mail: l.blikharska@ucu.edu.ua

IVAN KRYPIAKEVYCH AND THE STRUGGLE FOR THE DIVISION OF LVIV UNIVERSITY

The participation of I. Krypiakevych in the Ukrainian student movement in 1904–1910 is studied in the context of the struggle for the division of Lviv University. The activities of Ukrainian student organizations aimed at the creation of a national university in the multinational environment of Galicia as part of the Habsburg empire are analyzed. The mechanisms of organizing student demonstrations are considered, as well as their publishing initiative, in particular the magazine «Young Ukraine» in 1905 and 1910.

Based on the biographical approach, it is traced how involvement in organized forms of the student movement and public speeches influenced the formation of the identity and scientific interests of I. Krypiakevych. It is noted that the beginning of the 20th century was marked by the transformation of the university business into a symbol of a broader struggle for national and cultural rights, as well as an arena for the formation of ideological guidelines for a new generation of Ukrainian intelligentsia. By tracing the discussions of students during the organization of demonstrations and their public speeches, it is argued that student activity combined elements of mobilizing society to become interested in political issues, popularizing and improving the level of education among the people, and creating a national community.

Through the analysis of the strategies of student organizations and I. Krypiakevych's participation in them, the socio-cultural conditions for the formation of his worldview are investigated. The student period of the scientist's life is considered as the main stage of the formation of national and professional identity, in which scientific research and public activity were combined. It is argued that in a broader context this is part of the process of political socialization of Ukrainian youth of the early twentieth century, which led to the emergence of a generation of intellectuals capable of integrating scientific and educational work into socio-national projects.

Key words: Ivan Krypiakevych, Galicia, Lviv, university, historical scholarship.

*Стаття: надійшла до редакції 16.07.2025
прийнята до друку 26.08.2025*